

Bogumiła Warząchowska

Sprawozdanie z XV Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES, Olsztyn, 7-10.09.2009 r.

Bibliotheca Nostra : śląski kwartalnik naukowy 3-4/3/4, 70-75

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BOGUMIŁA WARZĄCHOWSKA
Biblioteka Teologiczna Uniwersytetu Śląskiego

**SPRAWOZDANIE
z XV WALNEGO ZGROMADZENIA
FEDERACJI BIBLIOTEK KOŚCIELNYCH FIDES
OLSZTYN 7-10.09.2009 R.**

Od 7 do 9 września 2009 roku odbyło się 15. Walne Zgromadzenie Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Tym razem gospodarzem spotkania była Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w Olsztynie, która w październiku obchodziła 60. rocznicę wznowienia swojej działalności w tym mieście (wcześniej od 1565 roku jej siedziba znajdowała się w Braniewie). W spotkaniu uczestniczyli przedstawiciele bibliotek należących do FIDES: dyrektorzy, kierownicy jednostek i osoby reprezentujące poszczególne typy bibliotek, jak bibliotek wydziałów teologicznych, wyższych seminariów duchownych, zgromadzeń zakonnych oraz bibliotek parafialnych.

Obrady Walnego Zgromadzenia dotyczyły bieżących spraw bibliotek kościelnych, a zwłaszcza dalszego funkcjonowania systemu MAK, z którego korzystają prawie wszystkie instytucje zrzeszone w Federacji. Niewiele mniej miejsca poświęcono digitalizacji zbiorów i bibliotekom cyfrowym, jak również ochronie i konserwacji zbiorów bibliotecznych. Część obrad - z udziałem szerszej społeczności bibliotekarskiego środowiska Olsztyna - przeznaczono na omówienie specyfiki zbiorów i struktury bibliotek kościelnych. Spotkanie było również okazją do zwiedzenia najstarszego w Polsce Seminarium, jakim jest Warmińskie „Hosianum” i poznaniu jego bogatych, liczących ok. 250 tys. woluminów, zbiorów bibliotecznych: w tym 145 tys. książek z 8 tys. starych druków i ponad 95 tys. czasopism.

W pierwszym dniu Walnego Zgromadzenia uroczystego otwarcia obrad, w sali konferencyjnej Seminarium, dokonał ks. Tomasz Garwoliński, dyrektor Biblioteki „Hosianum”, przy współudziale ks. prof. dr. hab. Władysława Nowaka, Rektora Uczelni. Nawiązał on do boga-

tej historii Seminarium, powołanego w 1565 roku w Braniewie, będącym w tym czasie centrum warmińskiego życia naukowego, oraz do osoby założyciela, Sługi Bożego, kardynała Stanisława Hozjusza. Wraz z rozpoczęciem działalności edukacyjnej, dla społeczności seminaryjnej utworzono bibliotekę, wzbogaconą przez Marcina Kromera księgozbiorem podstawowym. Znalazła się w nim literatura służąca do nauki języków obcych, np.: łacińskiego, greckiego i hebrajskiego, dzieła filozoficzne, prace z zakresu bibliistyki, prawa kanonicznego i kazuistyki, zbiory z teologii dogmatycznej i moralnej oraz katechetyki i homiletyki. Przez całe lata braniewskie Seminarium należało do najlepiej prosperujących w Polsce, a dzięki temu wydało wielu światłych i gorliwych kapłanów, którzy przyczynili się do rozwoju życia religijnego tych ziem, tak bardzo zróżnicowanych etnicznie i kulturowo.

Po pięciu wiekach burzliwych dziejów, zwłaszcza podczas drugiej wojny światowej, siedziba Seminarium z Braniewa została przeniesiona do Olsztyna, gdzie po wielu latach starań dla alumnów wybudowano nowoczesny gmach, z pomieszczeniami przeznaczonymi na bibliotekę. Z uwagi na jej cenne zbiory, placówkę wyposażono w nowoczesny sprzęt oraz urządzenia usprawniające proces naukowo-dydaktyczny uczelni. W ostatnich latach Seminarium Duchowne zostało włączone w struktury tworzącego się Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego – Wydziału Teologii – wnosząc duży wkład w jego potencjał kadrowy, działalność wydawnicza, jak również zasoby biblioteczne. Bogato wyposażona Biblioteka WSD „Hosianum” służy przede wszystkim studentom oraz całej społeczności akademickiej w tym regionie.

Rektor Uczelni podkreślił wartość tego typu spotkań dla pracowników bibliotek kościelnych, których troska o zabezpieczenie dóbr kultury jest priorytetowym zadaniem w codziennej pracy bibliotecznej. Docenił także rolę Federacji Bibliotek Kościelnych w tym zakresie w Polsce i poza granicami.

Drugi dzień spotkania w auli Wydziału Teologii rozpoczął się konferencją pod hasłem: *Zabytkowy księgozbiór Biblioteki Wyższego Seminarium Duchownego Metropolii Warmińskiej „Hosianum” w Olsztynie i jego konserwacja*. Oprócz uczestników Walnego Zgromadzenia Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES w obradach uczestniczyli dyrektorzy i kierownicy bibliotek olsztyńskich oraz władze Uczelni. Wśród zaproszonych gości byli przedstawiciele urzędu miasta, radni z komisji kultury oraz pracownicy biura Miejskiego Konserwatora Zabytków. Nie zabrakło również bibliotekarzy z olsztyńskich uczelni.

Referat wprowadzający *Kardynał Stanisław Hozjusz (1504-1579) - założyciel seminarium duchownego* wygłosił ks. Alojzy Szorc z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Przybliżając sylwetkę kardynała (obecnie trwa jego proces beatyfikacyjny), prelegent nakreślił jego drogę życiową, a następnie kapłańską - od Krakowa poprzez Warmię, Rzym, Wiedeń, ponownie Warmię i Włochy. Wśród wielu działań i dokonań na szczególne uznanie zasługuje założenie przez S. Hozjusza Seminarium Duchownego w Braniewie. Zdobywając tytuły naukowe w Polsce i za granicą, pełnił też wiele odpowiedzialnych funkcji kościelnych i państwowych, współpracując zarówno z ówczesnym królem, jak i papieżem. Z bogatej spuścizny jego rozpraw naukowych należy wyróżnić *Confessio Fidei Catholicae Christianae*, będące wykładem doktryny katolickiej. S. Hozjusz ponadto wniósł znaczący wkład w obrady Soboru Trydenckiego, zwłaszcza w opracowanie uchwał soborowych o Eucharystii, kapłaństwie, władzy biskupiej i o prymacie papieskim.

Przedmiotem kolejnego referatu była *Biblioteka „Hosianum” – historia i teraźniejszość*. Autor, ks. Tomasz Garwoliński, dyrektor Biblioteki WSDMW, przybliżył historię księżnicy od wieku XVI, kiedy to do Braniewa w diecezji warmińskiej S. Hozjusz sprowadził jezuitów i utworzył kolegium, na potrzeby ośrodka szkolnego zakładając bibliotekę. Jezuita otrzymali po franciszkanach kościół i klasztor oraz wiele dóbr, w tym kompletną bibliotekę wyposażoną w regały z trzystoma woluminami. Ze sporządzonego przez M. Kromera spisu książek wynika, że odziedziczony księgozbiór był podzielony na dziewięć podstawowych działów, takich jak: dzieła Ojców Kościoła, pisma scholastyków średniowiecznych, pozycje o treści apologetycznej i polemicznej, dzieła wybitnych kaznodziejów, książki dotyczące prawa i teologii moralnej, literatura z zakresu historii Kościoła powszechnego i partykularnego oraz z dziedziny geografii i historii, prace filozoficzne od średniowiecza do XVI w., dzieła mówców starożytnych oraz utwory dawnych poetów.

Wszechstronna działalność jezuitów wymagała odpowiedniego, aktualizowanego księgozbioru. Książki służyły nie tylko w dydaktyce, ale także jako pomoc w pracy kaznodziejskiej, homiletycznej oraz jako materiały badawcze dla teologów polemicznych. Na podstawie zachowanych źródeł i opracowań można stwierdzić, że ich księżnica w Braniewie była jedną z bardziej zasobnych bibliotek europejskich czasów renesansu, reformacji i kontrreformacji. Okres potopu szwedzkiego, kasaty zakonów, następnie czasy drugiej wojny światowej spowodowały znaczące straty w gromadzonym przez lata księgozbio-

rze. Pod koniec lat 40. XX wieku Biblioteka Warmińskiego Seminarium Duchownego wznowiła swoją działalność w Olsztynie. Jej księgozbiór oprócz woluminów przeniesionych z Braniewa, objął zbiory innych bibliotek kościelnych (inkunabuły, stare druki, literaturę XIX w. i współczesne opracowania) z terenu historycznej Warmii. Na podstawie zapisów proveniencyjnych, ekslibrisów, superekslibrisów, pieczęci, dedykacji i innych marginaliów można stwierdzić, że w zdecydowanej większości książki te należały do biskupów warmińskich, kanoników katedralnych i kolegiackich. Od 1999 roku Biblioteka Wyższego Seminarium Duchownego wraz z utworzoną Biblioteką Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Warmińsko Mazurskiego tworzą wspólny system, służąc duchownym i świeckim, studentom i pracownikom naukowym oraz wszystkim zainteresowanym.

W kolejnym referacie zwrócono uwagę na *Stare druki w zbiorach Biblioteki „Hosianum”*. Wystąpienie ks. bpa Juliana Wojtkowskiego, który zgodnie z Uchwałą Senatu Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie otrzymał w 2008 roku godność doktora honoris causa, przybliżyło wiele prac i odkryć, odnoszących się do zachowanych starych druków, od kilkunastu wydań Biblii, poprzez dzieła ascetyczne, Ojców Kościoła, a także księgi liturgiczne, w tym brewiarze, kancjonały i mszały po prace filozoficzne i historyczne. Prelegent uwzględnił nie tylko wartość treściową i merytoryczną tych dokumentów, ale przedstawił sylwetki autorów, ich pochodzenie, język prac, miejsce wydania druków, omówił noty proveniencyjne oraz bogactwo opraw, tłoczeń i użytego materiału introligatorskiego. Prace badawcze nad warmińskimi starymi drukami trwają, bowiem ten niezwykle okazały zasób wymaga szczegółowej analizy, dlatego można przypuszczać, że podobnie jak inkunabuły, zostanie wydany katalog zasobu.

Zagadnieniom ochrony zbiorów został poświęcony referat *Stan zachowania, profilaktyka i konserwacja starodruków w Bibliotece „Hosianum”* zaprezentowany przez Izabelę Damulewicz z Torunia. Na podstawie prezentacji multimedialnej, wzbogaconej interesującym komentarzem Autorki, można było prześledzić przebieg przeprowadzonych w hożańskiej bibliotece prac konserwatorskich dotyczących książek, ich opraw, map, rycin. W referacie podkreślono zwiększające się zagrożenie zbiorów bibliotecznych, spowodowane skażeniem atmosfery, zmienną wilgotnością i temperaturą powietrza, światłem, czy niekorzystnym działaniem. Nie bez znaczenia dla dobrej konserwacji zachowanych zbiorów jest materiał z którego wykonano książki, a także ich właściwe przechowywanie i zabezpieczenie oraz oddziały-

wanie czytelników, wynikające z nieprawidłowego użytkowania. Ochrona zbiorów bibliotecznych zatem to stała troska o książki, wspomóżona konserwacją: zapobiegawczą i pełną.

Na te aspekty zwrócono uwagę w referacie Doroty Jutrzenki-Supryn z Torunia pt. *Pełna konserwacja wybranego starodruku*. Oznacza ona przede wszystkim wzmocnienie osłabionych struktur kart i analizę zawartości opraw, w których często - jako materiał uzupełniający i wypełniający wolne przestrzenie okładek - znajdują się fragmenty cennych rękopisów. Renowacja takich obiektów, mająca na celu przywrócenie pierwotnej wartości dzieła, wymaga szczególnej wiedzy i odpowiednich standardów postępowania z dokumentem. Typując książki do konserwacji należy pamiętać, że jako pierwsze powinny być zabezpieczone dzieła najstarsze, najcenniejsze i najbardziej zniszczone. Wystąpienie D. Jutrzenki-Supryn pozwoliło przeanalizować drogę książki od momentu wytypowania do konserwacji, poprzez wiele prac renowacyjnych, aż do uzyskania zamierzonego efektu.

Na zakończenie tej części obrad można było obejrzyć najcenniejsze inkunabuły z biblioteki hozjańskiej, które wystawiono w Czytelni Biblioteki Teologicznej. Książki były eksponowane w kilkunastu gablotach i przyciągały uwagę nie tylko uczestników konferencji, ale wzbudzały zainteresowanie studentów, pracowników naukowych i osób odwiedzających w tych dniach Bibliotekę.

Po południu Organizatorzy Walnego Zgromadzenia przewidzieli wspólne zwiedzanie Olsztyna, m.in. Starego Miasta, Zamku Kapituły Warmińskiej, Muzeum Warmii i Mazur i Katedry św. Jakuba, w której można było wysłuchać koncertu organowego.

Kolejny dzień obrad - w godzinach popołudniowych - poświęcono sprawom wewnętrznym Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Bibliotekarze kościelni wraz z bpem Andrzejem Siemieniewskim wysłuchali sprawozdania z pracy Zarządu Federacji, przygotowanego przez ks. Jerzego Witczaka dyrektora Biblioteki Papieskiego Wydziału Teologicznego we Wrocławiu, pełniącego funkcję Przewodniczącego Federacji Bibliotek Kościelnych FIDES. Bogumiła Warzachowska, kierownik Biblioteki Teologicznej Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, jako zastępca Przewodniczącego Federacji, zaprezentowała najnowszy numer periodyku „FIDES - Biuletyn Bibliotek Kościelnych”, zachęcając do zamieszczania na jego łamach artykułów, materiałów, sprawozdań oraz wszelkich informacji dotyczących działalności bibliotek kościelnych.

Dalsza część obrad była poświęcona prezentacji programu bibliotecznego PATRON firmy Mol z Gdyni. Oferta ta obejmowała propozy-

cje szkoleń dla bibliotekarzy pragnących podwyższyć swoje umiejętności w zakresie programów komputerowej obsługi bibliotek, tworzenia prezentacji, budowy stron www oraz edukacji internetowej.

Tego samego dnia zwiedzano nowoczesny gmach (oddany do użytku w 2007 roku) Biblioteki Głównej Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, znajdujący się w centrum kampusu uniwersyteckiego i przygotowany do obsługi studentów czternastu wydziałów. Księgozbiór został rozmieszczony na trzech kondygnacjach, z wolnym dostępem do półek. Parter zajmują przede wszystkim agendy udostępniania, jak informatorium, katalogi, wypożyczalnia główna i międzybiblioteczna, kolekcja dydaktyczna oraz centrum informacji europejskiej. Czytelnie specjalistyczne, sale dydaktyczne oraz pracownie do pracy zbiorowej i indywidualnej znajdują się na pierwszym piętrze. Drugie natomiast zajmują kolekcje dziedzinowe, które tworzą tematycznie (wg klasyfikacji dziesiętnej) ustawione książki i czasopisma, także z wolnym dostępem do półek. Zbiory skupiono w trzech dużych kolekcjach: nauki społeczne, nauki przyrodniczo-techniczne, nauki humanistyczne, które w celu ułatwienia samodzielnych poszukiwań odpowiednio oznaczono kolorami. Pobyt w Olsztynie został dopełniony wycieczką do Sanktuarium Maryjnego w Gietrzwałdzie, Sanktuarium Najświętszego Sakramentu i Męki Pańskiej w Glotowie oraz Kalwarii Warmińskiej, a także do bazyliki kolegiackiej w Dobrym Mieście. Wieczorem podsumowano obrady Walnego Zgromadzenia oraz ustalono plan pracy na najbliższy rok.